

Neoficialus vertimas

EUROPOS TARYBA

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

TREČIASIS SKYRIUS

NUTARIMAS DĖL

Algio GRAUSLIO
pareiškimo Nr. 36743/97
prieš Lietuvą

PRIIMTINUMO

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Trečiasis skyrius), 1999 m. rugsėjo 14 dieną posėdžiaujant kolegijai, sudaryta iš:

pirmininko sero Nicolas Bratza,
teisėjų J.-P. Costa,
L. Loucaides,
P. Kūrio,
F. Tulkens,
K. Jungwiert,
H. S. Greve
ir *skyriaus kanclerės* S. Dollé,

atsižvelgdamas į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 34 straipsnį;

atsižvelgdamas į Algio GRAUSLIO pareiškimą prieš Lietuvą, pateiktą 1997 m. balandžio 2 dieną ir įregistruotą 1997 m. birželio 27 dieną kaip byla Nr. 36743/97;

atsižvelgdamas į pagal Teismo reglamento 49 straipsnį pateiktus raportus;

atsižvelgdamas į 1998 m. sausio 14 dienos Komisijos sprendimą komunikuoti skundus dėl pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) ir 1999 m. sausio 12 dienos Teismo sprendimą komunikuoti skundą dėl proceso trukmės;

atsižvelgdamas į atsakovės Vyriausybės 1998 m. kovo 20 dieną pateiktą nuomonę, į pareiškėjų kaip atsakymą 1998 m. balandžio 20 dieną pateiktą nuomonę, Vyriausybės 1999 m. vasario 17 dienos papildomas pastabas ir pareiškėjo 1999 m. kovo 23 dienos papildomas pastabas,

po svarstymo nusprendė:

FAKTAI

Pareiškėjas yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimęs 1960 m. Jis gyvena Plungėje, Lietuvoje. Teisme jam atstovauja dr. K. Stungys, Vilniuje praktikuojantis advokatas.

Bylos faktai, kaip juos pateikia šalys, gali būti apibendrinti, kaip išdėstyta toliau.

A. Konkrečios bylos aplinkybės

Pareiškėjas yra privačios įmonės (toliau tekste - "įmonė") komercijos direktorius. Jis buvo įtartas sukčiavimu. 1995 m. spalio 4 dieną jam buvo iškelta baudžiamoji byla.

1996 m. kovo 25 dieną pareiškėjas buvo sulaikytas. 1996 m. kovo 26 dieną prokuroras sankcionavo jo kardomąjį kalinimą (suėmimą).

1996 m. balandžio 1 dieną pareiškėjui buvo pateikti kaltinimai dėl dokumentų slėpimo.

1996 m. balandžio 16 dieną jis pateikė prašymą pakeisti jam kardomąją priemonę ir paleisti už užstatą.

1996 m. gegužės 16 dieną pareiškėjui buvo pareikšti kaltinimai dėl svetimos nuosavybės įgijimo.

1996 m. gegužės 17 dieną prokuroras atmetė 1996 m. balandžio 16 dienos prašymą. Pareiškėjui inkriminuotų nusikaltimų pavojingumas buvo nurodytas kaip jo kardomojo kalinimo (suėmimo) priežastis. Prokuroras taip pat pareiškė, kad kardomosios priemonės pareiškėjui pakeitimo klausimas priklausys nuo jo "noro bendradarbiauti ir suteikti pagalbą tiriant šią sudėtingą bylą". 1996 m. gegužės 24 dieną, sankcionavus generalinio prokuroro pavaduotojui, pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) terminas buvo pratęstas iki 1996 m. liepos 30 dienos.

1996 m. liepos 24 dieną Klaipėdos apylinkės teismas pratęsė pareiškėjo kardomojo kalinimo (suėmimo) terminą iki 1996 m. rugpjūčio 25 dienos. 1996 m. rugpjūčio 19 dieną Klaipėdos apylinkės teismas pratęsė kardomojo kalinimo (suėmimo) terminą iki 1996 m. rugsėjo 25 dienos. 1996 m. rugsėjo 23 dieną Klaipėdos apygardos teismas pratęsė kardomojo kalinimo (suėmimo) terminą iki 1996 m. spalio 9 dienos. Poreikį taikyti pareiškėjui kardomąjį kalinimą (suėmimą) teismai pateisino paminėdami pavojus, kad pareiškėjas gali slėptis ir daryti poveikį liudytojams.

Bylos parengtinis tyrimas buvo užbaigtas 1996 m. rugsėjo 27 dieną. Pareiškėjo susipažinimas su byla vyko nuo 1996 m. spalio 3 iki 31 dienos, o kitiems trims kaltinamiesiems susipažinti su byla buvo leista nuo 1996 m. rugsėjo 27 dienos iki lapkričio 7 dienos.

1996 m. rugsėjo 27 dienos pranešimu prokuratūra informavo kalėjimo administraciją, kad parengtinis tyrimas buvo užbaigtas ir prasidėjo susipažinimas su bylos medžiaga.

1996 m. spalio 30 dieną pareiškėjas pateikė prokuratūrai prašymą pakeisti kardomąją priemonę ir paleisti jį už užstatą, ginčydamas jo suėmimo po 1996 m. spalio 9 dienos teisėtumą. 1996 m. lapkričio 8 dieną prokuroras informavo pareiškėją, kad nėra priežasčių pakeisti kardomąją priemonę. Prokuroras, *inter alia*, pareiškė, kad "kaltinamųjų ir jų gynėjų susipažinimas su byla buvo

baigtas 1996 m. lapkričio 7 dieną. 1996 m. lapkričio 8 dieną baudžiamoji byla buvo perduota kaltinamajai išvadai patvirtinti. [Pareiškėjo suėmimo termino] galiojimas nebuvo pažeistas.” Nebuvo priimtas joks sprendimas dėl kardomosios priemonės.

1996 m. lapkričio 12 dieną prokuroras informavo kalėjimo administraciją, kad susipažinimas su bylos medžiaga buvo baigtas 1996 m. lapkričio 7 dieną ir kad byla buvo perduota Klaipėdos apygardos vyriausiajam prokurorui kaltinamajai išvadai patvirtinti. Tą pačią dieną prokuroras informavo kalėjimo administraciją, kad kaltinamoji išvada buvo patvirtinta ir kad byla buvo perduota Klaipėdos apygardos teismui. Nebuvo priimtas joks sprendimas dėl kardomosios priemonės.

1996 m. lapkričio 19 dieną Klaipėdos apygardos teismas persiuntė bylą Kretingos apylinkės teismui. Nebuvo priimtas joks formalus sprendimas dėl pareiškėjo suėmimo. Tą pačią dieną pareiškėjas kreipėsi į teisingumo ministrą, teigdamas, kad jo suėmimas buvo neteisėtas. Jis teigė, kad jis buvo laikomas suimtas, nors jo suėmimo terminas pasibaigė 1996 m. spalio 9 dieną. Pareiškėjas teigė, kad buvo pažeistos jo teisės, numatytos Konvencijos 5 straipsnyje.

1996 m. gruodžio 4 dieną pareiškėjas pateikė Kretingos apylinkės teismui prašymą pakeisti jam kardomąją priemonę ir paleisti už užstatą. Pareiškėjas pabrėžė, kad kardomasis kalinimas (suėmimas) jam buvo taikomas pasibaigus to suėmimo terminui. 1996 m. gruodžio 5 dieną Kretingos apylinkės teismo teisėjas, neišklausęs šalių, nusprendė atiduoti pareiškėją teismui. Teisėjas taip pat nusprendė, kad pareiškėjo “kardomoji priemonė paliekama nepakeista”. Teisėjas nenurodė to suėmimo termino. Jis nustatė, kad bylos teisminis nagrinėjimas prasidės 1997 m. sausio 13 dieną.

1997 m. sausio 13 dieną įvyko teismo posėdis. Tą pačią dieną pareiškėjas kreipėsi į Kretingos apylinkės teismą dėl paleidimo už užstatą.

1997 m. sausio 15 dieną Kretingos apylinkės teismo teisėjas nurodė gražinti bylą tyrimui papildyti. Pareiškėjo gynėjas posėdyje dalyvavo. Teisėjas, *inter alia*, pažymėjo, kad prokurorai teigė, jog pareiškėjai ir kiti kaltinamieji padarė finansinę žalą įmonei ir jos akcininkams. Tačiau nukentėjusieji nebuvo nustatyti ir apklausti. Be to, nebuvo tinkamai atliktas įmonės auditas. Teisėjas nusprendė, kad teisminis bylos nagrinėjimas negali tęstis, kol nebus patenkinti šie procesiniai reikalavimai. Tuo pačiu sprendimu teisėjas taip pat atmetė pareiškėjo prašymą dėl paleidimo už užstatą ir pratęsė jo kardomojo kalinimo (suėmimo) terminą trims mėnesiams. Kaip šio sprendimo pagrindai buvo nurodyti pavojai, kad pareiškėjas gali slėptis ir “trukdyti nustatyti tiesą” byloje.

Tą pačią dieną pareiškėjas padavė skundą Klaipėdos apygardos teismui, nurodydamas, kad po 1996 m. spalio 9 dienos jis buvo laikomas suimtas neteisėtai. 1997 m. sausio 20 dieną padavė Klaipėdos apygardos teismui dar vieną skundą dėl Kretingos apylinkės teismo 1996 m. gruodžio 5 dienos ir 1997 m. sausio 15 dienos sprendimų. Jis, *inter alia*, nurodė, kad jo atžvilgiu buvo pažeistas Konvencijos 5 straipsnis.

1997 m. sausio 28 dieną pareiškėjas padavė skundą Seimo kontrolieriui, nurodydamas, kad jo suėmimo terminas pasibaigė 1996 m. spalio 9 dieną ir kad po to kalėjimo administracija laikė jį suimtą neteisėtai.

1997 m. vasario 17 dieną Klaipėdos apygardos teismas surengė apeliacinį posėdį, dalyvaujant pareiškėjo gynėjui. Apygardos teismas pagal tuo metu galiojusią Baudžiamojo proceso kodekso 372 straipsnio 4 dalį atmetė skundą, kiek jis buvo susijęs su “Kretingos apylinkės teismo

1997 m. sausio 15 dienos nutarties esmė". Tačiau apygardos teismas nusprendė paleisti pareiškėją už užstatą. Jis buvo nedelsiant paleistas iš kalėjimo.

1997 m. vasario 20 dieną Seimo kontrolierius atkreipė vidaus reikalų ministro ir kalėjimų valdžios institucijų dėmesį į tai, kad nuo 1996 m. lapkričio 7 dienos iki gruodžio 5 dienos pareiškėjui kardomasis kalinimas (suėmimas) buvo taikomas pažeidžiant Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktą.

1997 m. birželio 23 dieną buvo baigtas papildomas tyrimas. 1997 m. liepos 17 dieną byla vėl buvo perduota Kretingos apylinkės teismui. 1997 m. liepos 21 dieną Kretingos apylinkės teismas atidavė pareiškėją teismui.

1997 m. spalio 6 dieną teisėjas vėl nusprendė gražinti bylą tyrimui papildyti. Jis pažymėjo, kad tyrimą atlikusios institucijos, atlikdamos parengtinį tyrimą ir rinkdamos papildomus įrodymus, pažeidė vidaus baudžiamąjį procesą. Teisėjas, *inter alia*, nusprendė, kad įmonės auditas buvo atliktas ydingai ir kad prokurorai nenustatė bei neapklausė nukentėjusiųjų dėl įmonės patirtos žalos.

Prokurorams padavus skundą dėl šio sprendimo, 1997 m. lapkričio 17 dieną Klaipėdos apygardos teismas panaikino 1997 m. spalio 6 dienos nutartį. Apygardos teismas nusprendė, kad apylinkės teismas konkrečiai nenurodė jokių vidaus baudžiamojo proceso pažeidimų, dėl kurių reiktų rinkti papildomus įrodymus. Apeliacinės instancijos teismas, *inter alia*, pažymėjo, kad apylinkės teismas gali pats nustatyti ir šaukti į teismą nukentėjusiuosius ryšium su įmonės nuostoliais, negražindamas bylos prokurorams tyrimui papildyti.

1997 m. gruodžio 17 dieną Kretingos apylinkės teismo teisėjas sujungė pareiškėjo ir kitų trijų kaltinamųjų bylą su kito teisiamojo byla. Teisėjas nusišalino nuo bylos *inter alia* tuo pagrindu, kad 1996 m. gruodžio 5 dieną ir 1997 m. sausio 15 dieną jis priėmė sprendimus dėl pareiškėjo suėmimo.

Nenustatyta dieną bylos teisingumas buvo perduotas iš Kretingos apylinkės teismo į Skuodo apylinkės teismą. 1998 m. balandžio 2 dieną Skuodo apylinkės teismo teisėjas atidavė pareiškėją teismui. 1998 m. birželio 12 dieną teisėjas atidėjo bylos nagrinėjimą iki 1998 m. rugsėjo 12 dienos ir gražino bylą tyrimui papildyti konkrečiai tuo pagrindu, kad įmonės auditas buvo atliktas ydingai. Šiuo atžvilgiu teismas paprašė Finansų ministerijos atlikti naują auditą.

Kiek žinoma, iki šios dienos nėra paskelbtas pirmosios instancijos nuosprendis.

B. Bylai reikšmingos vidaus teisės nuostatos

Anksčiau galiojusios Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos:

10 straipsnis (galiojęs iki 1996 m. birželio 21 dienos):

“Niekas negali būti suimamas kitaip, kaip tik remiantis teismo sprendimu, teisėjo nutarimu arba prokuroro sankcija ...”

104 straipsnis (galiojęs iki 1996 m. birželio 21 dienos, 1994 m. liepos 19 dienos įstatymo Nr. I-551 redakcija):

“Suėmimas kaip kardomoji priemonė taikomas tik teismo nutartimi, teisėjo nutarimu arba prokuroro sankcija bylose dėl nusikaltimų, už kuriuos įstatymas numato laisvės atėmimo bausmę daugiau kaip vieneriems metams

Bylose dėl nusikaltimų, numatytų ... Baudžiamojo kodekso ... 274 straipsnio 3 dalyje [sukčiavimas], 275 straipsnio 3 dalyje [svetimo turto pasisavinimas]... suėmimas kaip kardomoji priemonė gali būti skiriamas vien tik dėl nusikaltimų pavojingumo

Sprendamas suėmimo sankcionavimo klausimą, prokuroras privalo ... reikiama is atvejais pats apklausti įtariamąjį ar kaltinamąjį”

104¹ straipsnis (galiojė s nuo 1996 m. birželio 21 dienos iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“...suimtą asmenį ne vėliau kaip per 48 valandas... pristato teisėjui... . Teisėjas privalo... asmenį apklausti dėl suėmimo pagrįstumo. Suimtojo asmens apklausoje gali dalyvauti prokuroras ir gynėjas. Apklauses suimtąjį asmenį, teisėjas gali palikti nutartį paskirti kardomąjį kalinimą (suėmimą) galioti toliau, nustatydamas konkretų suėmimo terminą, pakeisti ar panaikinti kardomąją priemonę. ...

Perdavus bylą į teismą, paskirti, pakeisti ar panaikinti kardomąjį kalinimą (suėmimą) gali teismas...”

106 straipsnio 1 dalis (galiojusi iki 1996 m. birželio 21 dienos):

“Tiriant bylą, suėmimas negali trukti ilgiau kaip du mėnesius. ... šį terminą iki trijų mėnesių gali pratęsti ... [prokuroras]. Dėl ypatingo bylos sudėtingumo trukmės terminą iki šešių mėnesių gali pratęsti generalinis prokuroras arba jo pavaduotojai. Išimtiniais atvejais suėmimo trukmės terminą iki devynių mėnesių gali pratęsti generalinis prokuroras arba jo pavaduotojai, o ... iki aštuoniolikos mėnesių – tik generalinis prokuroras.”

106 straipsnis (galiojė s nuo 1996 m. birželio 21 dienos iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“Kardomasis kalinimas (suėmimas) negali būti taikomas ilgiau kaip šešis mėnesius. Konkretų terminą nustato teisėjas, priėmęs nutartį paskirti kardomąjį kalinimą (suėmimą), o šį terminą pratęsti, bet ne ilgiau kaip iki šešių mėnesių, gali tas pats arba kitas ... apylinkės teismo teisėjas.

Dėl ypatingo bylos sudėtingumo ... kardomojo kalinimo (suėmimo) maksimalų terminą, numatytą šio straipsnio pirmojoje dalyje, pratęsti, bet ne ilgiau kaip iki trijų mėnesių, gali apygardos teismo teisėjas. Pratęsimas gali būti pakartotas, bet bylos parengtinio tyrimo stadijoje terminas negali būti pratęsimas ilgiau kaip iki aštuoniolikos mėnesių.

Kardomojo kalinimo (suėmimo) termino pratęsimui klausimui spręsti... teisėjas privalo surengti posėdį, į kurį turi būti šaukiami gynėjas bei prokuroras, o esant būtinumui,- ir suimtasis. Teisėjas priima nutartį pratęsti kardomojo kalinimo (suėmimo) terminus arba jų nepratęsti. ...

Jeigu teismas gražina bylą tardymui papildyti, maksimalus kardomojo kalinimo (suėmimo) terminas gali būti pratęstas dar, bet ne ilgiau kaip iki keturių mėnesių. ...

Viso baudžiamojo proceso metu kardomasis kalinimas (suėmimas) negali trukti ilgiau ... laisvės atėmimo bausmės aukščiausios ribos, įstatymo numatytos už inkriminuojamą sunkiausią nusikaltimą.”

109¹ straipsnis (galiojė s nuo 1996 m. birželio 21 dienos iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“Suimtasis arba jo gynėjas parengtinio tyrimo metu turi teisę paduoti skundą dėl kardomojo kalinimo (suėmimo) paskyrimo apeliacinės instancijos teismui Skundui nagrinėti gali būti surengtas posėdis, į kurį šaukiami suimtasis su gynėju ar vien tik gynėjas. Prokuroro dalyvavimas tokiame posėdyje yra būtinas.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjo priimtas sprendimas yra galutinis ir kasacine tvarka neskundžiamas.

Pakartotinis skundas išsprendžiamas nagrinėjant kardomojo kalinimo (suėmimo) terminų pratęsimą.”

226 straipsnio 6 dalis (galiojusi iki 1998 m. birželio 24 dienos):

“Kaltinamojo ir jo gynėjo susipažinimo su baudžiamosios bylos medžiaga laikas neįeina į parengtinio tardymo ir suėmimo trukmės terminus. Jeigu byloje yra keli kaltinamieji, į parengtinio tardymo ir suėmimo trukmės terminus neįeina laikas, per kurį susipažino su bylos medžiaga visi kaltinamieji ir jų gynėjai.”

372 straipsnio 4 dalis (galiojusi iki 1999 m. sausio 1 dienos):

“Negali būti skundžiamos teismų priimtose ... nutartys dėl ... kardomosios priemonės paskyrimo, pakeitimo ar panaikinimo. Prieštaravimai šioms nutartims gali būti nurodyti apeliaciniame skunde dėl nuosprendžio.”

Bylai reikšmingos dabartinio Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos:

10 straipsnis (įsigaliojęs 1996 m. birželio 21 dieną):

“Niekas negali būti suimamas kitaip, kaip tik remiantis teismo ar teisėjo sprendimu.”

52 straipsnio 2 dalis ir 58 straipsnio 2 dalis numato, kad kaltinamieji ir jų gynėjai turi teisę “pareikšti prašymus” ir “apskųsti kvotėjo, tardytojo, prokuroro ir teismo veiksmus bei sprendimus.”

104¹ straipsnis (įsigaliojęs 1998 m. birželio 24 d.):

“... sulaikytą asmenį ne vėliau kaip per 48 valandas po sulaikymo... pristato teisėjui... Teisėjas privalo pristatytą asmenį apklausti dėl suėmimo pagrįstumo. Sulaikyto asmens apklausoje dalyvauja gynėjas ir prokuroras. Motyvuotu prokuroro, sulaikytojo arba jo gynėjo prašymu, arba teisėjas savo iniciatyva turi teisę išklausti prokurorą nedalyvaujant sulaikytajam ir jo gynėjui arba apklausti sulaikytąjį dalyvaujant tik jo gynėjui. Apklauses sulaikytą asmenį, teisėjas gali palikti nutartį paskirti kardomąjį kalinimą (suėmimą) galioti toliau, nustatydamas suėmimo terminą, pakeisti ar panaikinti kardomąją priemonę...”

Perdavus bylą į teismą, [teismas] ... paskiria, pratęsia ar panaikina kardomąjį kalinimą arba pakeičia jį kita kardomąja priemone iki pasibaigiant prieš tai parengtiniame tyrime ar teisme paskirtam kardomojo kalinimo (suėmimo) terminui.”

106 straipsnis (įsigaliojęs 1998 m. birželio 24 dieną):

“Kardomasis kalinimas (suėmimas) negali būti taikomas ilgiau kaip šešis mėnesius. Konkretų terminą nustato teisėjas, priėmęs nutartį paskirti kardomąjį kalinimą (suėmimą), o šį terminą pratęsti, bet ne ilgiau kaip iki šešių mėnesių, gali tas pats arba kitas apylinkės teismo teisėjas.

Dėl ypatingo bylos sudėtingumo ... kardomojo kalinimo (suėmimo) maksimalų terminą, numatytą šio straipsnio pirmojoje dalyje, pratęsti, bet ne ilgiau kaip iki trijų mėnesių, gali apygardos teismo teisėjas. Pratęsimas gali būti pakartotas, bet bylos parengtinio tyrimo stadijoje terminas negali būti pratęsimas ilgiau kaip iki aštuoniolikos mėnesių.

Kardomojo kalinimo termino pratęsimą parengtinio tyrimo stadijoje klausimui spręsti... teisėjas privalo surengti posėdį, į kurį turi būti šaukiami gynėjas, prokuroras ir suimtasis, kurių dalyvavimas tokiame posėdyje yra būtinas. Teisėjas priima nutartį pratęsti kardomojo kalinimo (suėmimo) terminus arba jų nepratęsti. ...

Jeigu teismas gražina bylą tardymui papildyti, maksimalus kardomojo kalinimo (suėmimo) terminas gali būti pratęstas dar, bet ne ilgiau kaip iki keturių mėnesių.”

109¹ straipsnis (įsigaliojęs 1998 m. birželio 24 dieną):

“Suimtasis arba jo gynėjas parengtinio tyrimo arba bylos nagrinėjimo teisme metu turi teisę paduoti skundą dėl kardomojo kalinimo (suėmimo) termino pratęsimo apeliacinės instancijos teismui... Skundai nagrinėti turi būti surengtas posėdis, į kurį šaukiami suimtasis su gynėju ar vien tik gynėjas. Prokuroro dalyvavimas tokiame posėdyje yra būtinas.

Apeliacinės instancijos teismo teisėjo priimtas sprendimas yra galutinis ir kasacine tvarka neskundžiamas...

Pakartotinis skundas dėl to paties kardomojo kalinimo (suėmimo) paskyrimo arba kardomojo kalinimo (suėmimo) termino pratęsimo išsprendžiamas nagrinėjant kardomojo kalinimo (suėmimo) termino pratęsimą.”

119 straipsnio 1 dalis:

“Šio kodekso nustatyti terminai skaičiuojami valandomis, dienomis ir mėnesiais”

226 straipsnio 6 dalis:

“... Kaltinamojo susipažinimo su baudžiamosios bylos medžiaga metu kardomojo kalinimo (suėmimo) terminas pratęsimas bendra tvarka”

249 straipsnio 1 dalis:

“Teisėjui vienasmeniškai arba teismui tvarkomajame posėdyje sprendžiant kiekvieno kaltinamojo atidavimo teismui klausimą, turi būti išaiškinamos šios aplinkybės:...

1) ar tinkamai parinkta... kardomoji priemonė...”

250 straipsnio 1 dalis:

“Pripažinęs, kad yra pakankamas pagrindas kaltinamajam atiduoti teismui, teisėjas vienasmeniškai ar teismas tvarkomajame posėdyje turi išspręsti šiuos klausimus...

2) dėl [tinkamos] kardomosios priemonės kaltinamajam...”

267 straipsnio 1 dalis:

“Teisiamasis turi teisę:...

3) pareikšti prašymus;...

1) apskųsti teismo nuosprendį ir nutartį.”

277 straipsnis:

“Teismas turi teisę teismo nagrinėjimo metu savo nutartimi parinkti, pakeisti ar panaikinti teisiamajam kardomąją priemonę.”

Kardomojo kalinimo įstatymas (9 ir 35 straipsniai) numato, kad kardomasis kalinimas (suėmimas) asmeniui gali būti taikomas tik esant tinkamam teismo ar teisėjo, ar (iki 1996 m. birželio 21 dienos) prokuroro sprendimui.

C. Lietuvos išlyga

Lietuvos išlyga Konvencijos 5 straipsnio 3 daliai galiojo iki 1996 m. birželio 21 dienos ir numatė:

[Vertimas]

“Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies nuostatos neturi įtakos Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 104 straipsnio (pakeisto 1994 m. liepos 19 dienos įstatymu Nr. I-551), numatančio, kad sprendimas suimti asmenis, įtariamus padarius nusikaltimą, gali būti taip suimama ir prokuroro sprendimu (*a decision to detain in custody any persons suspected of having committed a crime may also, by a decision of a prosecutor, be so detained*), veikimui. Ši išlyga galioja vienerius metus po Konvencijos įsigaliojimo Lietuvos Respublikai.”

SKUNDAI

1. Remdamasis Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktu pareiškėjas skundžiasi, kad jis buvo laikomas suimtas be tinkamo teismo sprendimo nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki 1996 m. gruodžio 5 dienos. Be to, pareiškėjas skundžiasi, kad 1996 m. gruodžio 5 dieną Kretingos apylinkės teismo teisėjas nusprendė, kad suėmimas turi “likti nepakeistas”, nepaskirdamas konkretaus termino ir nesvarstydamas to fakto, kad jo suėmimo terminas pasibaigė 1996 m. spalio 9 dieną. Be to, pareiškėjas teigia, kad 1997 m. sausio 15 dieną Kretingos apylinkės teismas pratęsė jo suėmimo, kuris buvo neteisėtas nuo 1996 m. spalio 9 dienos, terminą. Todėl pareiškėjas teigia, kad kardomasis kalinimas (suėmimas) jam buvo taikomas neteisėtai nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki jo paleidimo 1997 m. vasario 17 dieną.
2. Remdamasis Konvencijos 5 straipsnio 3 dalimi pareiškėjas skundžiasi, kad per visą jo kardomojo kalinimo (suėmimo) laikotarpį jis nebuvo pristatytas “teisėjui ar kitam pareigūniui, kuriam įstatymas yra suteikęs teisę”.
3. Remdamasis Konvencijos 5 straipsnio 3 dalimi pareiškėjas taip pat skundžiasi, kad jo suėmimas nuo 1996 m. kovo 25 dienos iki 1997 m. vasario 17 dienos pažeidė jo teisę į bylos nagrinėjimą “per įmanomai trumpiausią laiką”.
4. Remdamasis Konvencijos 5 straipsnio 4 dalimi pareiškėjas skundžiasi, kad ankstesnė Baudžiamojo proceso kodekso 372 straipsnio 4 dalis neleido pateikti skundų dėl teismų sprendimų, sankcionuojančių suėmimą. Jis teigia, kad ši nuostata pažeidė jo teisę kreiptis į teismą suėmimo teisėtumui ginčyti. Jis teigia, kad bendroji jo gynėjo teisė “pareikšti prašymus” dėl paleidimo už užstatą neatitiko 5 straipsnio 4 dalies reikalavimų.
5. Remdamasis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi pareiškėjas skundžiasi, kad baudžiamoji byla jam buvo iškelta 1995 m. spalio 4 dieną. Iki šios dienos nėra paskelbtas pirmos instancijos nuosprendis. Pareiškėjas teigia, kad tokiu būdu buvo pažeista jo teisė į “bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką”.

PROCESAS

Pareiškimas buvo pateiktas 1997 m. balandžio 2 dieną ir įregistruotas 1997 m. birželio 27 dieną.

1998 m. sausio 14 dieną Europos Žmogaus Teisių Komisija nusprendė komunikuoti šį pareiškimą atsakovei Vyriausybei ir pasiūlyti jai raštu pateikti nuomonę dėl priimtimumo ir esmės.

Vyriausybė raštu pateikė savo nuomonę 1998 m. kovo 16 dieną. Pareiškėjas atsakė 1998 m. balandžio 20 dieną.

1998 m. lapkričio 1 dieną Konvencijos vienuoliktojo protokolo 5 straipsnio 2 dalies pagrindu ši byla perėjo Teismui, kuris turėjo ją nagrinėti pagal to protokolo nuostatas.

1999 m. sausio 13 dieną Teismas nusprendė pasiūlyti Vyriausybei atsakovei pateikti papildomas pastabas. Papildomos Vyriausybės pastabos buvo pateiktos 1999 m. vasario 17 dieną. Pareiškėjas savo papildomas pastabas pateikė 1999 m. kovo 23 dieną.

TEISĖ

1. Pareiškėjas skundžiasi, kad jo atžvilgiu buvo pažeistas Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktas, kadangi jo suėmimui nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki 1997 m. vasario 17 dienos pateisinti nebuvo tinkamų teismo sprendimų ar bet kokio teisinio pagrindo.

Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis, kiek tai reikšminga bylai, numato:

“Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka: ...

c) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog būtina neleisti padaryti nusikaltimo, arba manoma, jog jis, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti...”

Vyriausybė savo nuomonėje teigia, kad minėtos Konvencijos nuostatos prasme pareiškėjo suėmimas buvo pateisinamas, nes kardomasis kalinimas (suėmimas) jam buvo taikomas pagrįsto įtarimo, kad jis padarė inkriminuojamus nusikaltimus, pagrindu.

Pareiškėjas teigia, kad jo kardomasis kalinimas (suėmimas) pažeidė Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktą, kadangi nebuvo teismo sprendimo, sankcionuojančio jo suėmimą nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki 1996 m. gruodžio 5 dienos. Jis teigia, kad nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki 1996 m. lapkričio 7 dienos jis buvo laikomas suimtas pagal tuometinę Baudžiamojo proceso kodekso 226 straipsnio 6 dalį, kuri leido laikyti jį suimtą, kol vyko jo ir kitų kaltinamųjų susipažinimas su bylos medžiaga. Pareiškėjas teigia, kad tokia sistema, kai suėmimas sankcionuojamas atsižvelgiant į tai, ar vyksta suimtojo ir kitų kaltinamųjų susipažinimas su bylos medžiaga, buvo nesuderinama su Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies c punktu. Be to, jis teigia, kad nei 1996 m. gruodžio 5 dieną, nei 1997 m. sausio 15 dieną teismai tinkamai neišsprendė jo kardomojo kalinimo (suėmimo) klausimo, kadangi jie pratęsė suėmimą, kuris jau nebuvo teisėtas. Pareiškėjas teigia, kad nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki jo paleidimo 1997 m. vasario 17 dieną momento jo suėmimui pateisinti nebuvo formalaus sprendimo ar tinkamo teisinio pagrindo, tuo pažeidžiant 5 straipsnio 1 dalies c punktą.

Atsižvelgdamas į šalių teiginius Teismas pripažįsta, kad ši pareiškimo dalis kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus, kurių išsprendimas turi priklausyti nuo bylos esmės nagrinėjimo. Todėl ši pareiškimo dalis negali būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies prasme. Joks kitas pagrindas paskelbti ją nepriimtina nėra nustatytas.

2. Pareiškėjas, remdamasis Konvencijos 5 straipsnio 3 dalimi, skundžiasi, kad per visą jo suėmimą jis nebuvo pristatytas “teisėjui ar kitam pareigūnui, kuriam įstatymas yra suteikęs teisę”.

Konvencijos 5 straipsnio 3 dalis skelbia:

“Kiekvienas sulaikytasis ar suimtas pagal šio straipsnio 1 dalies c punkto nuostatas turi būti skubiai pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui, kuriam įstatymas yra suteikęs teisę vykdyti teismines funkcijas, ir turi teisę į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką arba teisę būti paleistas proceso metu. Paleidimas gali būti sąlygojamas garantijų, kad jis atvyks į teismą.”

Vyriausybė savo nuomonėje remiasi Lietuvos išlyga Konvencijos 5 straipsnio 3 daliai, kuri galiojo iki 1996 m. birželio 21 dienos. Ji [Vyriausybė] teigia, kad minėta išlyga turėjo reikšti, kad, nors prokuroras gali sankcionuoti suėmimą, tačiau jis negali būti laikomas “kitu pareigūnu, kuriam įstatymas yra suteikęs teisę,” Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies prasme, nes jo teisinis statusas baudžiamajame procese implikuoja jo šališkumą sulaikyto asmens atžvilgiu. Vyriausybė aiškina, kad dėl šios išlygos pareiškėjas, kuris buvo suimtas prokuroro sankcijos pagrindu, neturėjo nei teisės būti skubiai pristatytas prokurorui, nei teisės vėliau būti pristatytas teisėjui.

Pareiškėjas ginčija minėtos išlygos teisėtumą. Jo nuomone, išlyga negali būti aiškinama tokiu būdu, kad apribotų 5 straipsnio 3 dalies taikymą labiau, negu galima spręsti iš paties išlygos teksto. Bet koku atveju pareiškėjas mano, kad Vyriausybė negali dangstyti savo pačios nesugebėjimu pristatyti jį tinkamam pareigūnui, kai tik jis buvo sulaikytas, siekdama pateisinti tai, kad ir vėliau, kai nustojo galioti išlyga, ji nepristatė jo teisėjui ar kitam pareigūnui.

Teismas pripažįsta, kad ši pareiškimo dalis kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus, įskaitant Lietuvos išlygos teisėtumo klausimus, kurių išsprendimas turi priklausyti nuo bylos esmės nagrinėjimo. Todėl šis skundas negali būti atmestas kaip aiškiai nepagrįstas Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies prasme. Joks kitas pagrindas paskelbti jį nepriimtinu nėra nustatytas.

3. Pareiškėjas teigia, kad jam nebuvo suteikta teisė į bylos nagrinėjimą “per įmanomai trumpiausią laiką”, tuo taip pat pažeidžiant Konvencijos 5 straipsnio 3 ir 4 dalis.

Teismas pažymi, kad kardomasis kalinimas (suėmimas) pareiškėjui buvo taikomas nuo 1996 m. kovo 25 dienos iki 1997 m. vasario 17 dienos; taigi jo suėmimas truko 10 mėnesių ir 22 dienas. Prokurorai ir teismai pagrindė savo sprendimus taikyti pareiškėjui kardomąjį kalinimą (suėmimą), pabrėždami *inter alia* pavojus, kad jis gali slėptis ir daryti poveikį liudytojams. Teismas laikosi nuomonės, kad pareiškėjo suėmimas neviršijo “įmanomai trumpiausio laiko”, nurodomo Konvencijos 5 straipsnio 3 dalyje.

Iš to seka, kad šis skundas turi būti atmestas kaip aiškiai nepagrįstas Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalių prasme.

4. Pareiškėjas teigia, kad jis neturėjo galimybės kreiptis į teismą jo kardomojo kalinimo (suėmimo) teisėtumui ginčyti, kaip numato Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis, kuri skelbia:

“Kiekvienas asmuo, kuriam atimta laisvė jį sulaikius ar suėmus, turi teisę kreiptis į teismą, kad šis greitai priimtų sprendimą dėl kalinimo ar suėmimo teisėtumo ir, jeigu asmuo kalinamas neteisėtai, nuspręstų jį paleisti.”

Vyriausybė remiasi įvairiomis Baudžiamojo proceso kodekso nuostatomis, kurios, jos nuomone, suteikė pareiškėjui galimybę ginčyti jo suėmimo teisėtumą. Ji teigia, kad pareiškėjas arba jo atstovas galėjo “pareikšti prašymus” pagal Kodekso 52 straipsnio 2 dalies 3 punktą, 58 straipsnio 2 dalies 8 punktą arba 267 straipsnio 1 dalies 3 punktą ir apskųsti bet kokius procesinius teismo sprendimus pagal Kodekso 52 straipsnio 2 dalies 8 punktą, 58 straipsnio 2 dalies 10 punktą arba 267 straipsnio 11 punktą. Be to, pagal Kodekso 249 straipsnio 1 dalies 11 punktą, 250 straipsnio 1 dalies 2 punktą ir 277 straipsnį teismo bylos nagrinėjimo metu teismas privalo arba turi teisę *proprio motu* išnagrinėti suėmimo teisėtumo klausimą. Todėl Vyriausybė daro išvadą, kad pareiškėjas galėjo ginčyti sprendimus, kuriais jam buvo paskiriamas ar pratęsimas kardomasis kalinimas (suėmimas), ir todėl 1997 m. vasario 17 dieną buvo nuspręsta jį paleisti.

Pareiškėjas teigia, kad Vyriausybės cituotos įstatymo nuostatos jo situacijai neturėjo praktinės reikšmės, nes praktiškai jis negalėjo ginčyti jo suėmimo teisėtumo. Konkrečiai, į jo 1996 m. balandžio 16 dienos ir 1996 m. spalio 30 dienos skundus dėl jo suėmimo prokuratūra nekreipė dėmesio. Be to, Kretingos apylinkės teismo teisėjas savo 1996 m. gruodžio 5 dienos sprendime visiškai ignoravo jo [pareiškėjo] 1996 m. gruodžio 4 dienos prašymą pakeisti kardomąją priemonę ir peržiūrėti jo suėmimo teisėtumą. Be to, pareiškėjas teigia, kad minėtą sprendimą teisėjas priėmė vienasmeniškai, nerengdamas posėdžio, kas neleido pareiškėjui ir jo atstovui pateikti argumentų prieš besitęsiantį suėmimą. Be to, pagal Baudžiamojo proceso kodekso 372 straipsnio 4 dalį minėto sprendimo nebuvo galima apskųsti, ir tas pats teisėjas 1997 m. sausio 15 dieną vėl priėmė sprendimą dėl pareiškėjo suėmimo, atmesdamas pareiškėjo prašymą dėl paleidimo už užstatą ir ignoruodamas tai, kad nebuvo jokio sprendimo pagal vidaus teisę, sankcionuojančio jo suėmimą nuo 1996 m. spalio 9 dienos iki gruodžio 5 dienos. Pareiškėjas daro išvadą, kad nei jo prašymų dėl paleidimo už užstatą nagrinėjimas, nei, kaip tokia, įstatyme numatyta teismų kompetencija savo iniciatyva nuspręsti dėl poreikio laikyti jį suimtą nesuteikė jam galimybes efektyviai ginčyti jo suėmimo teisėtumą tinkamame teisme, kaip reikalauja Konvencijos 5 straipsnio 4 dalis.

Atsižvelgdamas į šalių pareikštas nuomones, Teismas pripažįsta, kad šis skundas kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus ir kad jo išsprendimas turi priklausyti nuo bylos esmės nagrinėjimo. Todėl ši pareiškimo dalis negali būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies prasme. Joks kitas pagrindas paskelbti jį nepriimtiniu nėra nustatytas.

5. Remdamasis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi pareiškėjas skundžiasi, kad baudžiamoji byla jam buvo iškelta 1995 m. spalio 4 dieną ir kad iki šios dienos byloje nėra paskelbtas pirmosios instancijos nuosprendis. Todėl pareiškėjas teigia, kad buvo pažeista jo teisė, kad byla būtų išnagrinėta “per įmanomai trumpiausią laiką”.

Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, kiek tai šiuo požiūriu reikšminga, skelbia:

“Kai yra sprendžiamas ... jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad byla per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų”

Vyriausybė teigia, kad byla yra itin sudėtinga. Byloje yra keturi kaltinamieji, kuriems pateikti kaltinimai dėl įvairių nusikaltimų, susijusių su rimtu finansiniu sukčiavimu. Bylos medžiaga sudaro 15 tomų, arba 3898 puslapiai. Siekiant surinkti įrodymus byloje, keturios skirtingos įmonės atliko auditą. Parengtinio tyrimo metu buvo atlikta 12 ekspertizių. Buvo apklausti 67 liudytojai. Tam tikri tardymo veiksmai buvo atlikti ne tik Lietuvoje, bet ir Rusijoje bei Jungtinėje Karalystėje.

Vyriausybės nuomone, procese nebuvo sustojimų ar defektų, kurie galėtų būti priskirti valdžios institucijoms. Sprendimai atlikti papildomą tardymą buvo priimti prašant pareiškėjui ir kitiems kaltinamiesiems. Be to, parengtinio tyrimo metu kaltinamieji bandė paveikti liudytojus. Atsižvelgdama į visa tai, Vyriausybė mano, kad šioje byloje buvo gerbiama pareiškėjo teisė į tai, kad byla būtų išnagrinėta “per įmanomai trumpiausią laiką”.

Pareiškėjas su tuo nesutinka. Jis teigia, kad papildomų įrodymų byloje rinkimas negali būti nukreiptas prieš jį, siekiant pateisinti valdžios institucijų lėtumą. Priešingai, teismai, nurodydami atlikti papildomą tardymą, pripažino, kad tardymo institucijos tinkamai neatliko savo darbo. Prašymus atlikti papildomą tardymą teisiemieji pareiškė siekdami išvengti savavališkų nuteisimų netinkamų įrodymų pagrindu. Taip pat jis pabrėžia, kad valdžios institucijos nesiėmė jokių procesinių veiksmų nuo parengtinio tyrimo užbaigimo 1996 m. rugsėjo 27 dieną momento iki jo atidavimo teismui 1996 m. gruodžio 5 dieną. Be to, prokuratūra ir teismai ginčijosi ne tik dėl faktų, bet ir dėl teisės klausimų; pareiškėjo nuomone, tokie ginčai yra nepateisinami minėtos Konvencijos nuostatos prasme. Pareiškėjas taip pat teigia, kad jis, skirtingai negu kiti kaltinamieji, nebandė paveikti bylos liudytojų ar kitaip trukdyti proceso eigą. Atsižvelgiant į visa tai, nėra priežasčių, pateisinančių valdžios institucijų lėtumą šioje byloje.

Teismas mano, kad šis skundas kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus ir kad jų išsprendimas turi priklausyti nuo bylos nagrinėjimo iš esmės. Todėl ši pareiškimo dalis negali būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies prasme. Joks kitas pagrindas paskelbti jį nepriimtinu nėra nustatytas.

Dėl šių priežasčių Teismas

vienbalsiai **SKELBIA PRIIMTINAI**, iš anksto nenusprendamas dėl esmės, pareiškėjo skundą dėl jo suėmimo teisėtumo, negalėjimo pasiekti, kad suėmimą peržiūrėtų teismai, ir dėl baudžiamojo proceso prieš jį trukmės;

dauguma **SKELBIA PRIIMTINU** pareiškėjo skundą, kad jis nebuvo “skubiai pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui”;

vienbalsiai **SKELBIA NEPRIIMTINU** pareiškėjo skundą dėl jo kardomojo kalinimo (suėmimo) trukmės.

S. Dollé
Kanclerė

N. Bratza
Pirmininkas